

เรื่องเหนือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา ชุมชนคีรีวง
ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

RuerNuer : Economic and Social Development Case study : Kiriwong

Community, Gumlone, Lansaga, Nakorn Sri Thammarat

สรศักดิ์ ราชบำเพ็ญ¹ อุดมศักดิ์ เดโชชัย² เดโช แชน้ำแก้ว³ จิตติมา ดำรงวัฒนะ⁴ เชษฐา มุหะหมัด⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเรื่องเหนือ และเพื่อศึกษาพัฒนาการเรื่องเหนือทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษาชุมชนคีรีวงตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเรื่องเหนือพบว่า บ้านคีรีวงในอดีตมีลักษณะพื้นราบล้อมรอบด้วยหุบเขามีสถิตชันน้ำเป็นหลัก ยามที่ชุมชนต้องนำผลไม้และผลิตภัณฑ์ที่ทำได้ภายในชุมชนคีรีวงเพื่อนำออกไปขาย การแลกเปลี่ยนสินค้ากับภายนอกชุมชน โดยอาศัยเรือที่ชาวบ้านเรีย ยกกันว่า “เรื่องเหนือ” เป็นชื่อเรียกเรือของชาวคีรีวงมาแต่สมัยโบราณ โดยเรียกตามทิศที่ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่คือ ทิศเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลจนถึงอำเภอปากพนัง โดยชาวคีรีวงต้องถ่อเรือผ่านลำคลองและหมู่บ้านต่าง ๆ โดยที่คลองหัวทำเป็นจุดศูนย์กลางในการพักเรือ เพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นก่อนจะออกเดินทางไปจนถึงอำเภอปากพนัง
2. พัฒนาการเรื่องเหนือทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม พบว่า บ้านคีรีวงในสมัยก่อนนั้นเป็นที่ราบลุ่มแถบเทือกเขานครศรีธรรมราช และเป็นที ทุกันดาร ไม่มีถนน มีแต่ลำคลองที่ไหลผ่านชุมชน จึงต้องอาศัยเรือเหนือในการสัญจรไปมา โดยนำผลไม้ และผลิตภัณฑ์ไปขาย รวมทั้งแลกเปลี่ยน เครื่องอุปโภคและบริโภค ที่จำเป็น หลังจากเกิดอุทกภัยทำให้ชุมชนเสียหาย ทำให้ลำคลองตื้นเขิน ชาวบ้านคีรีวงจึงสร้างถนนเพื่อการสัญจรแทนเรือ โดยพื้นฟูชุมชนคีรีวงให้มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจวบจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้บทบาทของเรือเหนือ ซึ่งเคยมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของคีรีวงในอดีตสูญหายจนกระทั่งปัจจุบัน

คำสำคัญ : เรื่องเหนือ, พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคมชุมชน, บ้านคีรีวง

¹ นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน ชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁵ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ABSTRACT

The objectives of this research were as follow : (1) to study the historical of RuerNuer and (2) to study the economic and social development of RuerNuer. Case study : Kiriwong Community, Gumlone, Lansaga, Nakorn Sri Thammarat. This research was a qualitative research.

The results of this study were ;

1) The historical of RuerNuer as follow : At Kiriwong village in the past where was alluvial plains that no road. So people must shipping the fruits and the local products to buy and barter out of community by boat “RuerNuer”. It was called follow the direction of Kiriwong Community where stayed at North that was river source until Pakpanang. People must punt to pass canal and many villages. Canal Huata was main point for moorage to exchange the goods before travelled to Pakpanang.

2) The economic and social development of RuerNueras follow : At Kiriwong village in the past where was alluvial plains on Nakorn Sri Thammarat mountain range and faraway place, no road but had canal that pass community. So people must used RuerNuer for travelling and trading include bartering. After big blood, community was damaged that had effected to canal so it silted. People constructed a road for revive the economic and social in Kiriwong Community progress more than the past. So RuerNuer disappeared from this community until now.

Keywords : RuerNuer, Economic and Social, Kiriwong Community

บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อคนไทย ทำให้คนไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอันหลากหลาย การเปลี่ยนแปลงข้างต้นส่งผลต่อเยาวชน ซึ่งขาดการเชื่อมโยงต่อวิถี บรรพบุรุษในอดีตของชุมชน การศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนคนคีรีวงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เยาวชนในท้องถิ่นเกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

ชุมชนคีรีวงตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้มากกว่า 200 ปีมาแล้ว ในอดีตชุมชนนี้เรียกว่า “บ้านขุนน้ำ” เพราะชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณต้นน้ำเขาหลวง เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานครศรีธรรมราช ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านคีรีวง” ตามชื่อวัดที่สร้างขึ้นมา ซึ่งหมายถึงบ้านที่อยู่ในวงล้อมของภูเขา คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนเล่าว่าในอดีต การสัญจรของชุมชนมีเฉพาะการเดินทาง และถ่อเรือตามลำน้ำไปมาหาสู่กัน ชีวิตความเป็นอยู่

ของชาวคีรีวง ระบบความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกการแลกเปลี่ยนผลผลิตเพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของชุมชน กลุ่มคนในชุมชนจะ นำผลผลิตจากป่าบรรทุกลงลำเรือ และล่องลงไปตามแม่น้ำ เพื่อแลกเปลี่ยน เช่น ข้าว เหลือ กะปิ และเครื่องมือที่ใช้ทำมาหากิน ถือเป็นช่องทางการผลิตแบบยังชีพ และแลกเปลี่ยน ขบวนการของลำเรือที่ล่องไปจะถูกรายจากคนนอกพื้นบ้านว่า “เรือเหิน” ซึ่งหมายถึงเรือที่นำผลผลิตของชุมชนเชิงเขา ขบวนการเรือจะใช้เวลาล่องเรือไปกลับคราวละหลาย ๆ วัน ถือได้ว่า ขบวนการเรือเหิน คือเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนในอดีต หลังเกิดอุทกภัยครั้ง สำคัญ ปี พ.ศ. 2531 ทำให้คีรีวงเกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคม แต่กลับเป็นผลดีต่อชุมชน การพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส จากวิกฤตที่ผ่านมาได้ส่งผลต่อความเข้มแข็งของคีรีวงภายใต้ภาคีเครือข่าย องค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนหน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้ามาจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจชุมชน จนชุมชนคีรีวงสามารถรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มมดขี้มดสี่ธรรมชาติ กลุ่มลายเทียนบาติกสี่ธรรมชาติ ทำให้เป็นที่รู้จักของหมู่บ้านใกล้เคียง ภายในจังหวัด ต่างจังหวัด และต่างประเทศ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์ ตลอดจนสื่ออินเทอร์เน็ตในรูปของสารคดี บันทึก งานเขียนของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งโดยตรง และโดยอ้อม ตั้งแต่ยุคเรือเหิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตคนคีรีวง จากปากคำของคนในยังไม่เคยมีโอกาสดำเนินการเรื่องราวของชุมชนตนเอง อันจะเห็นได้ถึงวิถีชุมชนคีรีวงในยุคเรือเหิน โดยความทรงจำของชุมชน และผ่านการบันทึก ผ่านเรื่องราวของลูกหลานในชุมชนเป็นประเด็นที่น่าสนใจ (ศศิธร ชูรส และคณะ, 2544)

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่อง “เรือเหิน : พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการศึกษาประวัติความเป็นมาของเรือเหินจะ พัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนคีรีวงที่ถูกสืบทอดมายังรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเส้นทางเดินเรือ กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการเรือเหินทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเส้นทางเดินเรือ กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ทราบถึงพัฒนาการเรือเหินทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวงตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเรื่องเรือเหินือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของเส้นทางเดินเรือ กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ศึกษาพัฒนาการเรือเหินือทางด้านเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาเรื่องเรือเหินือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 15 คน กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่เคยล่องเรือสินค้าในช่วงยุคเรือเหินือมาก่อน จำนวน 2 คน ได้แก่ 1) นายซ้อง ชำนะ อายุ 82 ปี 2) นายชนะ จับศิลป์ อายุ 71 ปี
2. ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ บุคคลที่จะรู้เกี่ยวกับเรื่องเรือเหินือ จำนวน 13 คน ได้แก่ 1) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน 2) พัฒนาการตำบลกำโลน จำนวน 1 คน 3) ชาวบ้านในชุมชนคีรีวง จำนวน 11 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาเรื่องเรือเหินือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเลือกพื้นที่ได้แก่ ชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเรื่อง เรือเหินือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยได้แบ่งเป็น Timeline ในเชิงประวัติศาสตร์ และพัฒนาการของเรือเหินือ 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ก่อนปี พ.ศ. 2505 (เรือเหินือ : ยุครุ่งเรือง) ช่วงที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 – 2531 (เรือเหินือ : ยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านเชิงเศรษฐกิจและสังคม) และช่วงที่ 3 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน (เรือเหินือ : ยุคแห่งการถดถอยและการอนุรักษ์)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

การศึกษาเรื่อง เรือเหินือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 15 คน ได้แก่ ได้กำหนดประชากร ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่เคยล่องเรือสินค้าในช่วงยุคเรือเหินือมาก่อน จำนวน 2 คน ได้แก่ 1) นาย ช้อง ชำนะ อายุ 82 ปี 2) นายชนะ จับศิลป์ อายุ 71 ปี
2. ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ บุคคลที่รู้เกี่ยวกับเรื่องเรือเหินือ จำนวน 13 คน ได้แก่ 1) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน 2) พัฒนาการตำบลกำโลนจำนวน 1 คน 3) ชาวบ้านในชุมชนคีรีวง จำนวน 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

1. ผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพดังนั้นผู้วิจัยจึง ได้เตรียมตัวศึกษาทำความเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา กำหนดวิธีการศึกษา และประเด็นที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้านตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ให้สัมภาษณ์
3. แบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตัวเอง โดยเตรียมแนวคำถามแบบ ครอบคลุมทุกรายละเอียดเกี่ยวกับเรือเหินือช่วงแรกของการสัมภาษณ์จะเป็นคำถามทั่วไป ซึ่งจะโยงคำถามข้างต้น เข้าหาประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนชัดเจน และมีความถูกต้องตรงตามความจริงทุกประการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยศึกษาเรื่องเรือเหินือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคม กรณีศึกษา ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสังเกต แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่สามารถใช้ความรู้ในงานวิจัยครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี และผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลลงในสมุดบันทึก การถ่ายภาพ และจากการขอคำถามในการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสาร และภาคสนามจึงนำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยสรุปเป็นภาพรวมเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาข้อมูลครั้งต่อไป ในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลใดขาดหรือไม่ชัดเจน จะทำการ เก็บเพิ่มเติมต่อไปจนครบถ้วนของข้อมูล และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลจนเป็นปรากฏการณ์ออกมา ให้สามารถอธิบายข้อเท็จจริง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการ วิจัยตาม ขอบเขตที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนที่สุดตามข้อมูลที่แท้จริง

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็น ผู้ที่เคยล่องเรือสินค้าในช่วงยุคเรือเหนือ ชาวบ้านชุมชนศิรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 15 คน

ภาพประกอบ 1 แสดงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเรือเหนือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม ภูมิศึกษา ชุมชนศิรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 2 เรือเหนือ : ภาคประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจ และสังคม

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเรือเหนือ ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า บ้านศิรีวงในสมัยก่อนเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหลผ่าน ไม่มีถนนแต่ต้องนำผลไม้ ผลผลิตที่ได้ภายใน ชุมชนศิรีวง เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนข้าวสารและเพื่อขายภายนอกชุมชน โดยต้องอาศัยเรือที่ชาวบ้านเรียกกัณฑ์ว่า “เรือเหนือ” และถ่อผ่านลำคลองและหมู่บ้านต่าง ๆ และมีเส้นทางเริ่มต้นจากคลองท่าดี ผ่านวัดวังไทร ผ่านวัด โคกโพสถิต ผ่านวัดดินดอน ผ่านวัดปะ ผ่านท่าใหญ่ ผ่านคลองมะม่วงสองต้น ผ่านคลองวัดชัน ผ่านบ้านย่าน ยาว บ้านหนองบัว บ้านฉางล่าง ผ่านคลองหัวท่า ซึ่งคลองหัวท่าเป็นจุดพักเรือเพื่อพักผ่อน และแลกเปลี่ยน สินค้าต่างๆ ที่จำเป็นถึงอำเภopakพนัง

เรือเหนือ ประกอบด้วย อุปกรณ์ที่สำคัญ อาทิเช่น ไม้พาย แจว ไม้ถ่อไว้ใช้ตอนออกแม่น้ำ และมี หม้อ ถ้วย ช้อน จาน เตาถ่าน ฉกเช่นการมีครีว ซึ่งอยู่ภายในเรือ ส่วนลักษณะของเรือเหนือจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับเรือแจวของชาวภาคเหนือ แต่จะมีขนาดใหญ่กว่ามาก และมีท้องเรือที่ลึกกว่าเรือไม้ทั่วไปเพื่อบรรทุก และ ใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรและอื่นๆ หลังคาทำจากใบจาก เพื่อบังแดดบังฝน

ในส่วนเศรษฐกิจในช่วงยุคเรือเหนือเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง เน้นการใช้ในครัวเรือนและบางส่วนก็ แลกเปลี่ยนผลผลิตที่ได้จากการเกษตร ส่วนใหญ่อาชีพหลักของคนศิรีวงยุคขุนน้ำ คือการทำสวนผลไม้ และสวน สมรม แต่บ้างครัวเรือนในศิรีวงจะมีอาชีพรองคือ การรับจ้างขุดเรือ จะได้ล่ำละ 400 -500 บาทต่อลำ และสภาพทางสังคมของชาวบ้านศิรีวงในยุคเรือเหนือ อาศัยอยู่กันอย่างลำบากเพราะเป็นพื้นที่ทุรกันดาร

ไม่มีนาต้องอาศัยหาของพวกผลไม้ หนาม พลุ ที่มีอยู่ภายในคิริวงเพื่อที่จะนำไปแลกข้าว ชาวบ้านคิริวงในยุคเรือเหนื่ออยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีอะไรก็คอยแบ่งปัน ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน และมีการดำรงชีวิตกันอย่างพอเพียง

ภาพประกอบ 2 แสดงเส้นทางเดินเรือเหนื่อชุมชนคิริวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 พัฒนาการเรือเหนื่อทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม

พัฒนาการเรือเหนื่อทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยผู้วิจัยแบ่งพัฒนาการดังนี้

เรือเหนื่อยุคน้ำขุ่น

การติดต่อของคนในคิริวงสมัยเรือเหนื่อ (ยุคขุ่นน้ำ) ส่วนใหญ่ จะออกจากพื้นที่ในกรณีที่เป็น เช่นในกรณีที่ต้องหาเครื่องอุปโภคและบริโภค ซึ่งต้องนำผลผลิตเหล่านี้ ใสเรือเพื่อไปแลกข้าวสารกับชุมชนภายนอก ซึ่งการแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งต้องใช้ระยะเวลา ประมาณ 1-2 เดือน นอก เหนือจากการแลกเปลี่ยนผลผลิต การเยี่ยม ญาติพี่น้องและพบแพทย์ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องล่องเรือในช่วงนี้ ซึ่งต่อมารัฐพยายามกระจายความเจริญเข้าสู่ชนบทผ่านช่องทางการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน จึงทำให้การแลกเปลี่ยนสะดวกขึ้น ซึ่งนำไปสู่อีกยุคของการพัฒนาชุมชนคิริวง

เรือเหนื่อ : ยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านด้านเศรษฐกิจและสังคม

การแลกเปลี่ยนสินค้าและเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองระหว่างชุมชนในยุคเรือเหนื่อของคนคิริวงสมัยก่อนนั้น มักนิยมแลกโดยการเอาผลไม้พวกมังคุด ทุเรียน เงาะ หนาม พลุ ที่เป็นพืชผลทางเศรษฐกิจของคนในคิริวง เพื่อเอาไปแลกข้าวสารมาไว้กินในครัวเรือน ส่วนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของคนคิริวงยุคเรือเหนื่อจะนิยมปลูกพืชผัก และเลี้ยงไก่ไว้บริเวณรอบ ๆ บ้าน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ชุมชนคีรีวงได้มีถนนเข้ามาครั้งหลังเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2505 โดยพ่อท่านเอียด ญาณรังสี เจ้าอาวาสวัดวังไทร ได้คิดทำถนนจากนอกคีรีวงเข้ามาวัดวังไทร และถนนทางมาจากฝั่งย่านยาว แต่ทางในตอนนั้นยังลำบากต้องข้ามลำคลองทำให้ไปมาไม่สะดวก และหลังจากนั้น ประมาณปี 2506 พ่อท่านชื่น เจ้าอาวาสวัดคีรีวง คิดจะทำถนนใหม่ที่กว้างกว่าเดิม และที่ไม่ต้องข้ามลำคลอง คือ ทางจากวัดโคกโพธิ์สถิตมายังบ้านคีรีวง เพื่อที่จำให้รถจักรยานบขสเอาพระไตรปิฎกมาไว้ที่วัดในชุมชนคีรีวง ในช่วงหลังจากอุทกภัยปี พ.ศ. 2505 เป็นช่วงสิ้นสุดยุคเรือเหนือ เพราะหลังอุทกภัยน้ำท่วมและดินถล่ม ทำให้ลำคลองในชุมชนบ้านเหนือหรือที่เรียกอีกชื่อว่าชุมชนคีรีวงนั้นตื้นเขิน ไม่สามารถ ใช้ประโยชน์จากลำคลองดังเช่นอดีต จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านเหนือ ขายเรือซึ่งเป็นเครื่องมือประกอบอาชีพในอดีตจนหมด (ขายเรือซื้อรถ) ต่อมาได้มีการสร้างถนนเข้ามาในชุมชนคีรีวงเพื่อการสัญจรไปมาของชาวบ้านคีรีวงทางบกแทนการสัญจรไปมาทางน้ำ หลังจากนั้นเรื่อยๆ ได้มีการพัฒนาภายในชุมชนจนมีความเจริญจนถึงปัจจุบัน

ส่วนเหตุการณ์ของคีรีวงในปัจจุบันนี้มีความเจริญขึ้นมากกว่าในสมัยยุคขุนน้ำมาก คีรีวง ในปัจจุบันยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอลานสกา เช่น น้ำตกท่าหา น้ำตกไม้ปัก และยังมี การจัดตั้งกลุ่ม OTOP กลุ่มผ้ามัดย้อม กลุ่มผ้าลายเทียน ซึ่งชุมชนคีรีวงปัจจุบันนี้ยังเป็นชุมชนต้นแบบด้านการส่งเสริมอาชีพ ในส่วนสภาพเศรษฐกิจของคนในคีรีวงปัจจุบันนี้ยังยึดอาชีพการทำสวนเป็นหลัก เช่น มังคุด ทุเรียน เงาะ สะตอ หนาม พลู ฝรั่ง พารา เหมือน ๆ กับสมัยก่อนถึงรายได้จากการทำสวนจะไม่มากสักเท่าไร แต่คนในชุมชนคีรีวงปัจจุบันยังมีรายได้เสริมจากการที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และได้รายได้เสริมอีกอย่างจากกลุ่มส่งเสริมอาชีพ OTOP ส่วนสภาพสังคมของคีรีวงปัจจุบันได้มีการพัฒนาในทางที่เจริญขึ้นกว่าสมัยก่อนมาก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาภายในชุมชนคีรีวง เช่น ถนน ไฟฟ้า รถ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ ส่วนความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนคีรีวงก็อยู่กันเหมือนกับสมัยก่อนคือ ยังอยู่แบบพึ่งพาอาศัย คอยช่วยเหลือกัน ในบางโอกาส จากข้อค้นพบเบื้องต้นการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญต่อการคงอยู่ของเรือเหนือและการถดถอย อันจะนำมาซึ่งยุคต่อไป

เรือเหนือ : ยุคแห่งการถดถอยและการอนุรักษ์

การเปลี่ยนผ่านทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ผ่านการพัฒนาจะส่งผลต่อการถดถอยของเรือเหนือ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ คีรีวงกับการประสูติของอุทกภัยอย่างรุนแรงที่เปียดขับเรือเหนือให้สูญหายในที่สุดคงเหลือไว้แค่บางคร้วเรือนที่อนุรักษ์เพื่อคนรุ่นใหม่ศึกษาประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์เรือเหนือในชุมชนคีรีวง จากการสัมภาษณ์ คุณตาซ้อง ชำนะ กับ สมาชิกชุมชนคีรีวง ได้ตระหนักและริเริ่ม ทำเรือเหนือขึ้นเป็นลำสุดท้าย เพื่อให้คนรุ่นต่อมาได้ศึกษา การดำรงชีพ ภาคประวัติศาสตร์ ผ่านการเล่าเรื่องราวในแต่ละยุคแต่ละสมัย และปัจจุบันนี้เรือเหนือลำนี้ได้เก็บรักษาไว้ ณ ที่วัดคีรีวง และการอนุรักษ์เรือเหนือของชาวบ้านคีรีวง ผ่านการรื้อสร้าง ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านคีรีวง เช่น วันทำบุญพ่อท่านโดยการนำเรือเหนือที่อยู่ ณ วัดคีรีวงลงน้ำ เพื่อขอพรจากแม่ย่านางตามความเชื่อของชาวบ้านคีรีวง และเมื่อทำพิธีขอพรเสร็จชาวบ้านจะนำเอาข้าว ปลา อาหารที่ห่อจากหมาก ในสมัยก่อนเรียกอีกอย่างว่า “การคตห่อข่บ่น” คือการนำอาหารมารับประทานริมลำคลองพอถึงเวลาตกเย็นก็ช่วยกันนำเรือเหนือกลับวัดคีรีวงและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 3 แสดงเรือเหนือชุมชนคีรีวง
ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรือเหนือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคม ทัศนศึกษา ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า บ้านคีรีวงในสมัยก่อนเป็นที่ราบลุ่มที่มีแต่แม่น้ำไหลผ่านไม่มีถนนแต่ต้องนำผลไม้ และผลิตภัณฑ์ที่ทำได้ภายในชุมชนคีรีวงเพื่อนำออกไปแลกข้าวสาร และนำไปขายภายนอกชุมชน ต้องอาศัยเรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “เรือเหนือ” และถ่อผ่านลำคลอง และหมู่บ้านต่าง ๆ และมีเส้นทางเริ่มต้นจากคลองท่าดี ผ่านวัดวังไทร ผ่านวัดโคกโพสถิต ผ่านวัดดินดอน ผ่านวัดปะ ผ่านท่าใหญ่ ผ่านคลองมะม่วงสองต้น ผ่านคลองวัดชัน ผ่านบ้านย่านยาว บ้านหนองบัว บ้านฉางล่าง ผ่านคลองหัวท่า คลองหัวท่าเป็นจุดพักเรือเพื่อพักผ่อน และแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ ที่จำเป็นก่อนจะไปต่อถึงอำเภopakพนัง

เรือเหนือ มีอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในเรือเหนือของคนคีรีวงสมัยก่อน ก็มีจำพวกไม้พาย แฉว ไม้ถ่อ ไม้ใช้ตอนออกแม่น้ำ และก็มีพวก หม้อ ถ้วย ช้อน จาน เต่าถ่าน เหมือนกับมีครัว ๆ หนึ่งอยู่ภายในเรือ ส่วนลักษณะของเรือเหนือจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับเรือแจวของชาวภาคเหนือ แต่จะมีขนาดใหญ่กว่ามาก และมีท้องเรือที่ลึกกว่าเรือไม้ทั่วไปเพื่อที่จะทำให้บรรทุกของเพื่อไปแลก และขายให้ได้มาก และมีหลังคาที่ทำจากใบต้นจาก เพื่อบังแดดบังฝน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิธร ชูรส และคณะ (2544 : 21) ได้ศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตชุมชนคนคีรีวงจากปากคำคนใน” จากการศึกษาค้นคว้า การสัมภาษณ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นพบว่า ขบวนการของเรือเหนือมีความเปลี่ยนแปลง สาเหตุเกิดจากชาวคีรีวงประสบวาตภัย ปี พ.ศ. 2505 ทำให้เส้นทางการเดินเรือมีปัญหาเพราะน้ำในลำคลองตื้นเขินไม่สามารถใช้สัญจรไปมาได้ ชาวคีรีวงจึงมาบุกเบิกเส้นทางบกแทนแต่ก็ยังคงมีการใช้เรือเหนืออยู่บ้าง โดยผู้นำคือพ่อท่านเอียด ญาณรังษี เจ้าอาวาสวัดวังไทร และพ่อท่านชื่น เจ้าอาวาสวัดคีรีวง ได้ชักชวนชาวบ้านมาขุดถนนโดยใช้กำลังคนในการพัฒนา ใช้จอบ เสียม ใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการระเบิดหิน ในที่สุดเรือเหนือก็สิ้นสุดลงเพราะมีถนนเกิดขึ้นชาวคีรีวงจึงมาใช้เส้นทางถนนแทน

ในขณะที่เรือเหนือยังคงเหลือความสัมพันธ์ในสังคมปัจจุบันอยู่จากความสัมพันธ์รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย มาสู่รุ่น ลูกหลานยังมีการติดต่อกันมาจากความสัมพันธ์ การแต่งงานเกิดครอบครัวใหม่ จากเพื่อนเกลอ จึงทำให้หลงเหลือความสัมพันธ์กันมาจนถึงปัจจุบันนี้ พบว่า อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ และคณะ (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพัฒนาการด้านโลจิสติกส์ และการขนส่งทางน้ำ กรณีศึกษา : บริษัทชาวเงินโพ้นทะเลในไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและปัญหาอุปสรรคของการดำเนินธุรกิจด้านโลจิสติกส์ และการขนส่งทางน้ำของบริษัทชาวเงินโพ้นทะเลในไทย ขอบเขตของการวิจัยเป็นการศึกษาประวัติและพัฒนาการ ระบบ การบริหารงาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านโลจิสติกส์และการขนส่งทางน้ำของบริษัทที่คณะผู้วิจัยศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2472-2552 และเป็นการศึกษาการพัฒนาการของบริษัทที่คณะผู้วิจัยศึกษาเท่านั้น

ผลการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์การล่องเรือยังพบอีกว่า ก่อนกำเนิดเป็นบริษัทเป็นยุคที่ชาวตะวันตกได้เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 การลงนามในสนธิสัญญาบาวริง เมื่อปีพ.ศ. 2398 ส่งผลต่อการขยายตัวของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ และการดำรงอยู่ของกลุ่มพ่อค้า สอดคล้องกับงานของ ปก แก้วกาญจน์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การค้าทางเรือบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา” ผ่านพื้นที่ชุมชนบริเวณลำคลองจากอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ถึงอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่ชุมชนตามแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย จากตำบลหน้าสะตอ อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ถึงอำเภอสงขลา จังหวัดสงขลา วิธีการค้าทางเรือในบริเวณพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา และบริเวณใกล้เคียง มี 2 วิธี คือ วิธีการค้าส่งตามท่าเรือหลัก และวิธีการค้าตามท่าเรือย่อย หรือการค้าเร่ตามชุมชน ประเภทของสินค้าที่ค้าส่งตามท่าเรือหลัก และการค้าเร่ตามชุมชน ได้แก่ สินค้าพื้นเมือง สินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าอื่น ๆ ลักษณะของความสัมพันธ์แบบพึ่งพา ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยระบบการเมือง และการปกครอง ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยวัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจการค้า เช่น ค่าสัมพันธทางเรือญาติ และความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน

การที่ชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาโดยเฉพาะเมืองสงขลา มีบทบาทการค้าทางเรืออย่างสืบเนื่องตลอดมา เป็นเพราะชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการค้าทางเรืออย่างมาก ทั้งปัจจัยพื้นฐานทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะพิเศษบางประการเป็นเมืองท่าที่ดี และยังเป็นผู้ผลิตและรวบรวมสินค้าในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง เพื่อส่งขายที่สอดคล้องกับวิถีการค้าของแต่ละเมือง และกับต่างประเทศ ปัจจัยดังกล่าวทำให้การค้าทางเรือมีวิวัฒนาการ และดำเนินกิจกรรมสืบทอดตลอดมา พบว่า ณรงค์ ชื่นนิรันดร์ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางการค้าในสมัยโบราณ ” จีนเริ่มติดต่อสัมพันธ์กับดินแดนแถบทะเลใต้ในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยเปิดให้มีการติดต่อทางเรือกับหมู่เกาะต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บันทึกลงของจีนในสมัยต่อมาระบุว่า จีนได้ส่งเรือมายังดินแดนทะเลใต้ในช่วงพุทธศักราช 427-433 และประเทศต่าง ๆ ในทะเลใต้ ก็ได้ส่งทูตไปยังจีน ในบันทึกดังกล่าวยังระบุว่า ชาวโรมันและอินเดียได้เข้ามาในภูมิภาคนี้ในช่วงปีพุทธศักราช 470-494 อย่างไรก็ตามในเอกสารอินเดียระบุว่า อินเดียรู้จักดินแดนแถบนี้ในชื่อของสุวรรณภูมิ ซึ่งแปลว่า คาบสมุททองคำ มาเป็นเวลาร่วม 100 ปี ก่อนสมัยพุทธกาล

รวมทั้งสอดคล้องกับจันทร์จิรา กล้วยหอม (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ และสังคม โครงการการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญ และศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่ มีการรวมกลุ่มกันจำนวนมาก จากการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน การรวมกลุ่มประเภทเครื่องใช้ประดับตกแต่งจะมีการรวมกลุ่มมาก ซึ่งมีการกระจายการผลิตเกือบทุกตำบล ส่วนการรวมกลุ่มอื่น ๆ ก็มีตามท้องถิ่นต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตที่ชุมชนตนเองอยู่ ดังนั้นการที่จะสร้างความเข้มแข็ง มีความสามัคคีซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานกลุ่มนั้น ๆ ที่มีผลต่อโครงสร้างของเศรษฐกิจชุมชน ได้มีการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องเรือเหินือ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา ชุมชนศิรีวง ตำบลก่าโตน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่สมควรรักษาและอนุรักษ์ไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนศิรีวงมีการอนุรักษ์และสืบทอดวิถีชีวิตของเรือเหินือ
2. ควรมีการส่งเสริมขนบทำเนียมประเพณีของเรือเหินือให้คงอยู่

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ควรให้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวเรือเหินือ
2. ควรให้มีการจัดประชาสัมพันธ์ให้คนทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนให้รู้จักวิถีชีวิตของชาวเรือเหินือมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเรื่อง “ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเรือเหินือในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช”
2. การศึกษาเรื่อง “พัฒนาการเรือเหินือด้านเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช”

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์จิรา กล้ายหอม . (2552). เศรษฐกิจชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ แบบฝึกหัดรายวิชา ศึกษาระบบนิเวศวิทยา 751409. เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ ชื่นนรินทร์. (2553). เส้นทางการค้าในสมัยโบราณ . ค้นเมื่อพฤษภาคม 22, 2558 จาก : <http://narongthai.com/siam1.html>.
- ปก แก้วกาญจน์. (2540). การค้าทางเรือในลุ่มทะเลสาบสงขลา. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศศิธร ชูรส และคณะ. (2544). โครงการเรื่องเรือเหินือ: วิถีชีวิตชุมชนคนคีรีวง จากปากคำคนใน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ และคณะ . (2554). การศึกษาพัฒนาการด้านโลจิสติกส์ และการขนส่งทางน้ำ
กรณีศึกษา : บริษัทชาวเงินโพ้นทะเลในไทย. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ